

הרב מנחם מאיר ווייסמאנדל

אבר"ק נייטרא מאנסי נ.י.

עוד בענין להשתמש ביו"ט במים חמים של הכיור ובענין היתר השתמשות בברז מים שיש בו מדר מים חשמלי ובעוד כלים המופעלים ע"י עלעקטרי"ק בשבת

להטענ"ק, הרי הוא א) מדליק המנוע של המשאבה שמסובב המים מההא"ט וואטע"ר טענ"ק לתוך הבוילער המרכזי של הבית הלוח (וחזור ב) ומדליק עלקטרי"ק עגנייטע"ר שמוציא ניצוץ אש חדש ג) שמדליק שלהבת אש חדש של גע"ז לחמם המים שבירה הבולע"ר ד) ע"י שנפתח צינור הגע"ז ע"י עלעקטרי"ק מנוע ה) ומדליק עוד מנוע פע"ן להוציא הזוהמה של האש, הנ"ל הם צד השוה של אלו סוגי המחממים השונים¹.

וכתבתי הטעמים לאסור ביו"ט א) לחוש לשיטות הס"ל דכל שנתקיימה מחשבתו-אפילו נעשית ע"י אופן של גרמא-ודלא כאורחי' - ה"ל מעשה ולא גרמא ב) לחוש לגדולי הפוסקים הס"ל דכל מלאכה דאורחי' לעשותו בגרמא ה"ל מעשה ולא גרמא, ג) לחוש לגדולי הפוסקים דס"ל דכלי שעובד בפנימי בצורות של גרמות ה"ל מעשה ולא גרמא ד) דנד"ד ה"ל ברור פסי"ר דניחא ל"י ה) וגם י"ל דלא ה"ל בכלל דבר שאינו מתכוין אלא מעשה גמור, וכל אחד מטעמים הנ"ל הם מספיק לאסור להשתמש בשבת ויו"ט בכלי זו וברוב הכלים של עלעקטרי"ק של היום, וידעתי גם ידעתי הדיעות להיפוך שהבאתים, אבל מאן ספינ להכריע להקל, בפרט באופן קבוע.

ראיתי בקובץ אור ישראל גליון ס"ה נדפס מהרה"ג המפו' חו"ב טובא כמוהר"ר פינחס חיים גרינוואלד שליט"א להשיב ע"מ שכתבתי לאסור להשתמש בהבוילע"ר הנקרא indirect hot water heater ביו"ט, ופלפול בחכמה ובסברה ישרה כדת של תורה, וחזור לבית הלחמי להתירם, ובאמת נכלל ביסודי דבריו היתר להשתמש בהרבה מכלי עלעקטרי"ק בשבת ויו"ט, [וכ"ש הקאשע"ר סוויט"ש שהזכרתי] ועניתי לו בכתב בהרחבה ואעתיק מרבית מהדברים, ובהדי נידון בכמה סוגי כלים של עלעקטרי"ק שכבר דנו בהם הפוסקים, ולפי שהם היום, והבוחר יבחר.

ונחזור נידון דידן, דכתבתי לאסור לפתוח ברז מים חמים ביו"ט שנתחממו ע"י בוילע"ר הסקת למים חמים הנקרא indirect hot water heater דזה אופן שעובד, הטענ"ק (חבית) מים מכיל בתוכו ממוצע בין חמשים ושבעים וחמש גאלאן מים, המים הקרים נכנסים למטה בהטענ"ק של הבוילע"ר, ומתבשלים שם ויוצאים למעלה, ובשליש התחתון בערך יש לו סענזא"ר אקוואסטא"ט שמרגיש מידת חום המים, ואם מידת חומו במקום הסענז"ר יורד למטה מהצריכות שנתקררו ע"י המים הקרים החדשים שנכנסו

1 ולמודעה אני צריך שמה שכתבתי שגם בהבוילע"ר הישנים שיצאו להיתרא יש סענזאר בשליש התחתון שכשמרגיש הקרירות של המים החדשים הוא פותח דלת קטן בתוך צינור הגע"ז להדליק את השלהבת הגדול והוא פועל ע"י עלעקטריק ועיר קטן מאוד כמעט בלתי נוגש המתהווה רק ע"י כח של האש הקטן הפיילאט, שלא כל הסוגים כן, ויש גם שעצם ירדת הטעמפאטא"ר בתוך חבית המים מכוון אותו הברזל טערמוסטא"ט שסוגר דלת הגע"ז הראשי, וע"י שמתכוון פותח המפטיק של הגע"ז, לעומת זה ישנם הרבה שהם כמ"ש, וכן הוא ביורות מים חמים גדולים המצוים בבתי מדרש שממלאים ביו"ט ג"כ.

סברת שפס"ר לא משויהו למעשה במקום גרמא נדחית בפוסקים

(א) הבאתי דעת האבן העזר (סי' שכח) ודעימי, שכל מלאכת שבת אם נתכוין להמלאכה, ונתקיימה מחשבתו מהו מעשה ולא גרמא, אף שנעשית באופן של גרמא, ואפילו נעשית בכח שני ובכל אופן של גרמא, והיינו טעמא דהעמיד עלוקה דה"ל מעשה ולא גרמא, ואפילו נעשית באופן שאין זו אורחי' דהאי מלאכה, כגון שהעמיד בהמה ע"ג העשבים בכונה לתלוש אותם, והבהמה עשתה כל המעשה של תולש, ה"ל מעשה ולא גרמא, שהכלל שכיון שנתקיימה מחשבתו הוי מלאכת מחשבת, והדברים מובאים בגדולי אחרונים כמובא במאמרי.

וע"ז כתב הרה"ג הנ"ל שליט"א שמ"מ אם לא נתכוין לכך, אלא דה"ל פס"ר - שאף שלענין דבשא"מ מתחייב מדין פס"ר - אבל מ"מ לא משויהו נתקיימה מחשבתו ומלאכת מחשבת לענין גרמא, וכיון שכן שוב י"ל דנד"ד ה"ל גרמא לכל מר כדאית לי, לשיטת האב"ע ודעימי' שס"ל שכיון שנתקיימה מחשבתו בכל אופן הוי מעשה, ומ"מ פס"ר אינו משויהו לנתקיימה מחשבתו, וכן לשיטת הסוברים במלאכה שכל שאורחייהו בהכי הוי מעשה, היינו ג"כ רק לאותו מלאכה שאליו נתכוין, ולא למה שהוא רק מטעם פס"ר, ואף אי סברינן דכלי דעביד להכי הוי מעשה, וע"כ כתב דכיון דכעת בשעת פתיחת הברז אין מכוין להתוצאה שיהי' לו מים חמים לאחרי, ולמרות שהוא פס"ר, אבל לא מהני לענין גרמא, וע"כ נד"ד הוא גרמא לכל הדיעות [וכל זה רק אם ירויח שנד"ד לא ה"ל מעשה אלא

פס"ר וכלהלן] עכת"ד.

הנה סברה זו כבר נדחית באחרונים [עי' בהערה²] וטעמם, שכיון דפס"ר דאסור מה"ת הרי הטעם שחשיב לה מתכוין ומלאכת מחשבת, וא"כ איפא מ"ש שלענין גרמא לא יהי' מלאכת מחשבת, וכמ"ש להדיא בתוס' (שבת דמ"א ע"ב, ד"ה מיחם שפינה ממנו מים, וכ"כ במס' יומא דל"ה ע"ב וכ"כ המאירי שבת דכ"ט ע"ב) דס"ל להדיא דכל פס"ר שאסור, מטעם שפס"ר משויהו להמלאכה למלאכת מחשבת דאורייתא ומה שנה, וכ"כ בספרי דביה רב, מנח"י ח"ח (סי' כ"ה, ד"ה דהנה ראיתי) דאחר שהביא דברי האבנ"ז (סי' קצ"ד) והחלקת יואב (סי' י"א ד"ה ובמה שהביא המג"א דברי הרשב"א) שכתבו כדבריך ולשון האבנ"ז, ולענין גרמא, "פס"ר לא מהני למיחשב גרמא כמעשה" ולבסוף (בד"ה וכ"ז רק לפולא) הביא מדברי תוס' הנ"ל דס"ל להדיא דפס"ר ה"ל כמכוין ועושה מלאכת מחשבת אף לענין גרמא, ועוד כתב שסברתם נסתר גם מהא דשבת (ק"כ ע"ב, והוא בשו"ע רע"ז ס"א) דפתיחת הדלת כנגד המדורה לפי דברי הר"ח, החיוב הוא משום דברי הש"ס (ב"ק) דמשמע מני' דפתיחת הדלת הוי מעשה, ובפירוש איתמר בר"ח, דאף באינו מכוון מ"מ פס"ר אסור מה"ת, ועכ"ח הטעם משום דפס"ר הוי כמכוון לכך אף לענין גרמא, וכ"כ עוד (שו"ת מנח"י ח"ב סי' טז אות ח') וז"ל "ועל כרחך דהטעם דפסיק רישא חשיב כמכוון לכך וכדאיתא בתוס' (שבת מ"א ע"ב)", והנה האבנ"ז בעצמו (בסי' רלו) כתב להוכיח מדברי התוספות הללו (דף מ"א ע"ב) דפסיק ריש' מחשיבו למלאכת מחשבת גם לענין גרמא.

2 כתב השלטי גיבורים (נדפס בש"ס דילן בדרך מ"ה מדפי הרי"ף אות ב) דכל היכי דמתכוין לעשות מלאכה הוי מעשה ולא גרמא, וס"ל להברכת רצ"ה שזה שיטת האב"ע, והשל"ג הביא דברי התוס', ונסתפק אי זה קולא שהקילו חכמים לענין כיבוי אש במקום הזיקא, או שזה דין כללי לכל גרמות, כלומר שנאמר שפס"ר לא חשיב לעשותו מעשה לענין גרמא, וכמחנה אפרים (מהדורת ברכת משה, שנת תש"ס) בסופו נדפס הערות ממחנ"א על הרי"ף, והוקשה על השל"ג מה קמבעי והא ראי' מפורשת מפתיחת הדלת כנגד המהדורה דמיני' דפס"ר כן משויהו למעשה לענין גרמא, ובהגהות הנדפס שם מעשה אילפס (מהשו"מ ומהר"י איטגנא) דפסיקו של השל"ג אפילו לא מובא בפוסקים אלא בכהנה"ג בספקו.

דאיסורו מדרבנן, וע"ז קמה וגם נצבה הסברה שעכ"פ איסור דרבנן אינו מושהו למלאכת מחשבת⁷ ולזו בלבד הזכרתי במאמרי, (באות א. בד"ה ולענ"ד נד"ד חמור מנידון מקרר) וזה רק לענין מקרר שיש גם צד של פסי"ר דלא ניחא לי' כדלהן, וגם כתבתיו רק לצירוף בעלמא עם עוד הרבה צירופים.

והראי' שהביא לדבריו מדברי האבן העזר, דאחר שמחדש יסודו דלענין גרמא בשבת תלוי במלאכת מחשבת, וכל דנתקיימה מחשבתו ה"ל מעשה ולא גרמא, כתב האבה"ע אבל במעמיד בהמה ע"ג מחובר, דאין כונתו ומחשבתו על מלאכה, רק שבהמתו תאכל ותמלא כריסה פטור, כיון שהוא אינו עושה כלום, וגם מחשבתו לא הי' על המלאכה כלל, עכ"ל, וגם בזה נתכוין הרה"ג הנ"ל לדעת האבנ"ז הנ"ל (סי' רלו אות ח') אבל האבנ"ז מראי' זו חולק עליו על עיקר דינו של האבה"ע, והטעם דלא נחית לחלק כדברי הרה"ג הנ"ל ולומר שפסי"ר לא מיחשב לשויהו מעשה במקום גרמא, שעומד נגדו דברי תוס' הנ"ל, [וכל זאת אם נפרש שכונת האבה"ע שהפטור של המעמיד בהמתו על העשבים שתאכל, שכיון שהוא רק פסי"ר לא ה"ל מעשה לענין גרמא, ולענ"ד י"ל כונת האה"ע שכיון שאין האכילה צורך להאיש

וסברה דפסי"ר ה"ל מלאכת מחשבת גם לענין גרמא, הוא גם סתמא דהמג"א בסי' רנ"ג (סקי"ח) והמש"ב סי' שטו (סק"כ) דכתבו דאסור לסתום ארובה של תנור כשמונח אז גחלים לוחשות בהתנור דע"י סתימתו גורם כיבוי להגחלים ואף דאינו מכויין לזה פסיק רישא הוא, וכ"כ המש"ב (בסי' רנ"ט סקכ"ד) לענין שיש שם תבשיל שאינו מבושל לגמרי, שהרי עי"ז גורם להוסיף הבל ומבשל יותר מהיר, והנה אין לו צורך שיהי' יותר מהיר שהרי רוצה לאכלו רק ביום, ומ"מ אסור משום פסי"ר, וכן לענין הכיבוי אין לו צורך מ"מ אסור שגורם הכיבוי ומשום דה"ל פסי"ר³, והרי אינו מתכוין לא לכבות או להדליק את הגחלים, ולא למהר את הבישול⁴, אלא בהכרח דכוין דהוי פסי"ר, מחשיבהו למלאכת מחשבת לענין גרמא, וכ"ש בנד"ד, דבנידון של המש"ב אין מעשיו להדיא מבעירי את הגחלים, ובמידה ה"ל רק הסרת מונע, למרות שרוב הפוסקים לא ס"ל להתיר סתם הסרת מונע⁵ אא"כ הוא כדברי התרוה"ד בסי' רע"ז שהוא הסרת המונע קודם שיבוא הגורם, כגון סגירת הדלת קודם שיבוא הרוח⁶.

הן אמנם שסברה זו הזכרתי גם אני במאמרי (והוא ממנח"י הנ"ל ח"ב סי' טז) אבל זה רק לענין פסי"ר דלא ניחא לי',

3 וכן באמת ס"ל להערה"ש סק"ט לחלוק על המג"א וס"ל שמותר לפתוח משום גרמא, ודבריו שם תמוהים ביותר מש"כ דהתרוה"ד (סקנ"ט) שהביא המג"א איירי רק לענין פתיחת הדלת נגד החלון ולא בפתיחת פי התנור, דאינו נכון שהשאלה שם איירי בחלון, אבל בתוך התשובה כתב להדיא ה"ה גם על פתיחת פי התנור.

4 ולענין קירוב בישול אפשר להעמיס ולדחוק ס"ל כשיטת המרכה"מ (פ"ט הלכות שבת ה"ד) דכל גרמות בבישול חייב, ולא דוקא בגרמות של דרך הבישול, דבבישול ממילא אין מעשה ידי אדם משותף בפעולה ומ"מ בהכי חייב רחמנא, הרי גם כל שאר גרמות שאין אורחיהו בהכי חייב, ומקור האי סברה הינו ממהר"ח או"ז (סי' ל"א) דס"ל דאין שינוי מועיל בבישול כיון דבמעשה הבישול לא שייכי שינוי (משא"כ בכל מלאכות שדרכם ע"י גרמא, שחיובם רק אם עשאים ע"י גרמא דליהו) ודחוק.

5 ועי' במאורי האש (דף ע' ע"א) שהוכיח מסוגית פתיחת הדלת דהסרת המונע הוא איסור מה"ת, ועוד ראי' מוכרחת מתוס' (שבת ל"ח ע"ב ד"ה מעשה והביאו) דמוכח דאם פותחים מים מסילון המחממת ע"י שעוברת את חמי טבריה, והמים החמים מתערבים עם מים הקרים שבסילון ומחתממים, דהוי איסור מה"ת, ושם לא הוי יותר מהסרת מונע.

6 ובמנח"י מדמה לזה היתר פתיחת המקרר בשעה שהמונע פועל, דלמרות שגורם להאריך פעולת המקרר, מ"מ במה שאינו סוגרו, אינו יותר מסגירת הדלת קודם שיבוא הרוח, ומוזו הטעם התיירו לנו להשתמש ביו"ט בכולעריס הישנים למים חמים ולא חששו משום גרם כיבוי.

7 וא"כ לפי דברי הביה"ל רע"ז (ד"ה שמה יכבנו) שהביא המהרש"א ודעימי', בהכרח שאפילו קרוב לפסי"ר שאסור ג"כ מחשיבו למעשה ג"כ, למרות שלכאורה הוא מדרבנן, עיי"ש וצ"ע.

העושה, ואך ורק באופן זה מודה האבה"ע.
 והיינו טעמא דהמהר"ם שיק (סי' קנ"ז)
 שהתיר הזייגער, שאינו מקדם וממשיך את
 פעולתו של העושה, אלא מקרב רק בזמן עד
 שפתאום נעשית, וכ"כ החזו"א (סי' ל"ח אות
 ב') להתיר להלביש סוף צינור המשאבה על
 דד הפרה קודם שהשבת זייגער הערוך מערב
 שבת מדליק העלעקטרי"ק להפעיל את
 המשאבה, וטעמם דכיון שגם כח אחר המוביל
 הפעולה מעורב בו, דהיינו מעשה השעון
 עצמו שהוא המוליך העלעקטרי"ק, שזה מגרע
 מעשה האדם, - כי הזייגער הוא כמו אדם
 אמצעי - וה"ל הזייגער כמו מים ורוח שיש
 בהם כח עצמי, ואין מעשיו של האדם בשבת
 מדליק כלום, ומובן למה אינו דומה לשופך
 מים במקום מדרון⁹ שזה מעשיו להדיא, ומ"מ
 נתקשיתי להבין דמנין לן הא, ומצאתי בשו"מ
 (מהר"ת ח"א סי' ה) דאחרי שדן להתיר
 הזייגער כסברות המהר"ש הנ"ל, כתב שלדברי
 המג"א והאה"ע לענין עלוקה, נמצא דזייגער
 ה"ל מעשה דהרי נתקיימה מחשבתו ואסור
 בשבת, אמנם אפילו אם ננקוט כדברי
 המהר"ש והחזו"א שסברתם איתן, עדיין
 המרחק כמטחוי קשת מנד"ד שאין הבוילער
 מסייע להמים ואינו מוליכו כלל ואין כוחו
 מעורב בהולכת המים, וכל הבוילער כסילון
 ארוך שיוצא מראש אחד ונכנס בראש השני,
 ואם הי' שאחר שגמר פעולת פתיחת הברז הי'
 הדלקת אש הבוילער בא מעצמו לאחר זמן,
 וכלי סיבה ושייכת מפעולתו הי' הדמיון עולה
 יפה, וכמו החמה שבא מעצמו¹⁰ אבל כיון

המעמיד הבהמה, אלא להבהמה עצמו ע"כ לא
 מתייחסת המלאכה להאדם המעמידו עד
 שנאמר דהוי עשיה דיד', ולא הוי ירו ומעשיו
 דילי' ולא ירו אריכתא].

אין נידון רידן דומה לסוף החמה לבוא

ב) ועוד כתב הרה"ג הנ"ל דגם האבה"ע
 ודעימי' מודים בגרמא דסוף החמה לבוא,
 שאפילו נתכוין ונתקיימה מחשבתו דהוה
 גרמא, וראיתו מהא דשבת (דף ק"כ, וסי'
 של"ד סעי' כב-כג) מכלים ומטלית שהרי
 נתכוין לכבות ונתקיימה מחשבתו ומ"מ הוא
 גרמא ולא מעשה, דנחשב הפסק הכלים וזמן
 שבירתו, לגורם, ומשום דה"ל כסוף החמה
 לבוא, ואתמה, דכתבתי שם להעתיק דברי
 הפוסקים שכבר הוקשו על האבה"ע מהא
 דכלים וטלית⁸ והבאתי דברי המנח"י, שכתב
 לברר שסוף החמה לבוא מועיל רק בדבר שיש
 לו בטבעו גם כח עצמי להיות משותף
 בהפעולה, כמים ורוח שיש להם כח עצמי,
 לכבות ולהדליק, כי הכח העצמי המשותף
 בהפעולה שולל את מעשה האדם, וכן עולה
 לו דבר זה מדברי המהר"ש (סי' קנ"ז) בעצמו,
 וכמ"ש "וכל זה רק אם מעשיו מצורפים ע"י
 דבר אחר שיש לו גם כח עצמי לעשות כמים
 ורוח" "אבל אם העשיה הוא בדבר שאין לו
 כח עצמי לעשות וכח אדם הוא העושה בלבדו
 אפילו לא נתכוין ה"ל מעשיו עיי"ש" וכן דייק
 כן מהר"ן (דמ"ז) דמשנה דכלים וטלית עיקר
 ההיתר הוא שהאש בעצמה עושה המעשה
 לשבור את הכלי חרס, ואחר שפסק מעשה

8 כיוצ"ב הבאתי (בהערה י"ז) בשם הבי"צ (סי' נ"ו בשם הזרע אמת) והבאתי גם דברי הגאון הברכת רצ"ה ותירוצו,
 וכיוצ"ב בשם הגאון מאורי אש (פ"ג ענף ה' אות ה') שמקשה כיוצ"ב על מ"ש הפרמ"ג (שטז א"א סק"ט) דפריסת מצודה
 הוי מעשה ובמקום שידוע שיצוד הוי אב מלאכה, ומה שנה מהנ"ל דהעמדת כלים הוי גרמא, ותירץ דגבי כלים חסר עוד
 מעשה של שבירת כלים שהאש עושה והוא אינו עושה, משא"כ פריסת מצודה לא חסר מעשה, ושדבריו תמוהים ומה
 יענה לטלית שאחו בו האור, ושלג וברד, אמנם לדברי אדמו"ר והמהר"ש הנ"ל מצודה לא מיחשיב לדבר שיש לו כח
 עצמי לעשות וע"כ אפילו נפסק פעולת העושה ה"ל מעשה כיון דנתכוין ודרכו בכך.

9 שהביא הרה"ג הנ"ל בהערה ה' בשם המנח"ש, וקושיא זו הבאתי בהערה כ.

10 וכמו שבשו"ת מחזה אברהם (סי' נב) דן ע"ד ע"ד זרעים שעליה גג אם מותר לפתוח הגג בשבת אף שעיי"ז יכנס
 אור השמש שזה מועיל לגידול הזרעים, וזה היטב אשר החליטו הפוסקים האחרונים שמותר רק קודם שפותח הגג, שאין
 מעשיו גורמים להחמה לבוא, ופעולתו כבר נפסקה כשהחמה בא, וגם כתבתי שם בנידון הקאשער סוויטש (kosher switch)

הנה החזו"א כמו"כ גם לענין מחיקת השם, וכ"כ גם לענין זורע שם, ומש"כ (נדפס בב"ק וגם או"ח בסי' ל"ו) בד"ה החורש שחרישתה של השור ה"ל כאילו עשאה אדם ומטעם הזה, והוא בעצמו מביא הרמב"ן לענין חורש ע"י שורים, אמנם בעיקר עיי"ש בסופו בד"ה ומכאן לחורש, שכתב כן להדיא, וז"ל ומכאן לחורש במכונה ע"י קיטור או ע"י עלעקטרי"ק, והאדם מכווין אותו, שתלך לפי תלמי השדה אף אם אין כאן כח האדם בעצם החרישה, המכונה הוא כלי האומנות של האדם ועמידת המכונה על השדה וכיוון הפרקים על מכונם לצורך החרישה זהו מלאכת החרישה וחייב עליה מן התורה, הרי לך שפתיו ברור ממללו.

ולחיפוך לענין מלאכת הבערה, כן שמענין מהשביתת השבת (ח"א די"ג) דהוא מהמלאכות שדרכם ע"י גרמא, שדרך האש להסתייע מן הרוח, ומסתמה כן ה"י במשכן, והיינו טעמא דר"ח דמדמה ל"י לג' ב"ק לענין זורה ורוח מסייעתו, וכן הביא הרה"ג הנ"ל בשם החזו"א עצמו, ובשם המנח"י בשם הריב"א (והבאתיו שם בהערה טו) 12 ומה שעולה ודייק שיש פוסקים דלא ס"ל דכלי העשוי בצורות של גרמות דה"ל מעשה, והרי כתבתי שגם מדברי הביה"ל מוכח שלא ס"ל להא, אלא דמ"מ יש עלינו לחוש.

נד"ד ה"ל פסי"ר שאסור גם לדעת הרשב"א

(ה) כתבתי לבאר שנד"ד ה"ל פסי"ר לכל

שמעשיו – הברז של מים חמים ששוטף-מכניס מים קרים להבילער ואזיל ומקרר בתמידית, ז"א כח פעולתו דילי' ממשיך ואזיל וגובר כל הזמן באיכותו עד שעושה המלאכה של הולדת האש ואין בו שום צד כלל לסוף החמה לבוא, וזה כמכבה אש ע"י צינור ארוך וכנ"ל, וזהו ממש דין עלוקה במלוא המובן לכל הדיעות, שלוקח להעלוקה זמן ומתקדם יותר ויותר כל הזמן בפעולות לנעוץ פיו ולמשוך דם, וממש כמו זורק אבן למרחוק לעשות מעשה איסור¹¹.

העושה מלאכה ע"י כלי שבפנימית הכלי עובר ע"י גרמות

(ד) עוד כתב, עמ"ש להעתיק מדברי החזו"א דס"ל דכלי שהוא בנוי בצורה שבתוכו פועל ע"י כח כוחו, ודבר אחד דוחה את השני ומבחוץ עושה המלאכה, נחשב הכל למעשה להאדם האוחז המלאכה ע"י הכלי, ואין אנו מתחשבים באופן איך הכלי פועל בפנים, אלא כיון שהוא אוחז הכלי ועושה בו מלאכה נחשבת למעשה וכידו אריכתא עכת"ד, ושכתב החזו"א להדיא (פרק לו אות א ואות ב), דמכונת המחרישה למרות שבפנימי עובר ע"י הרבה גרמות ה"ל מעשה, וראי' מדעת הרמב"ן דהחורש ע"י שור ה"ל מעשה ולא גרמא.

וכתב הרה"ג הנ"ל לדחות דברי החזו"א, ע"י להוסיף על הרשימה של המלאכות שדרכם ע"י גרמא גם מלאכת חרישה, ולומר שכונתו רק במלאכות שעשייתם ע"י גרמא,

שבנוי באמת בצורה של סוף החמה לבוא ולדבריהן ה"י מותר להשתמש בזה בשבת עכ"פ בשעת הדחק, וכתבתי שמטעמים שכתבתי ב"ה עלה בידי לבטלו, ורק במקום חולים שיש ב"ס ר"ל התרתי כדי למעט בחילול שבת כמה שאפשר, והקב"ה יצלינו שלא יפרוצו בה.

11 וכל כדן לי מה יקרו דברי הרב במנח"י ח"ג (סימן קל"ז) שלא להתיר למעשה, ושלא לסמוך על חילוקים וסברות דקות כל דהו בנוגע לחשש במלאכת שבת.

12 ויש עלינו להתחשב יותר עם הפוסקים דס"ל דבכל מלאכה שאורחיה בגרמא חייב, בצירוף השיטות שאש בכלל המלאכות שדרכם ע"י גרמא, וגם שדיעות ס"ל שכל מלאכות שאורחיהו בכך, הוא דיעה רווחת בפוסקים ויש הוכחות לזה (ולכאורה גם ממה שכתבו הפוסקים שהמעמד חלב במקום חם כדי שיעשה גבינה חייב מה"ת משום בונה, ולא דוקא מי שמשים המחמין לתוך החלב, והובאו במש"ב סי' שי"ט סק"ג, ומלאכת בונה הלא אינה מן המלאכות שעשייתם ע"י גרמא).

הדיעות וכתבתי (באות ז') שאפילו אליבא הרשב"א שמובא במג"א (סי' שט"ז סקי"א) שכתב שבירושלמי נראה שמותר לנעול לשמור ביתו אף על פי שעיי"כ נצוד הצבי ממילא, מודה דבנד"ד דחייב, וכפי הנדפס הבנת הרה"ג הנ"ל שליט"א בדברי, טעון הבהרה וזהו, המחשה"ק כתב (וכ"כ באבנ"ז הנ"ל) וכ"כ הרבה מגדולי אחרונים, וכן פשטות לשון הרשב"א שאפילו נתכוין להדיא גם לשמור הצבי, כל שנתכוין לשמור ביתו מותר, ובלבד שלא יתכוין לשמור הצבי בלבד, והר"ן חולק וכתב, וכי מפני שצריך לנעול ביתו נתיר לו לעשות מלאכה בשבת, ולא עוד אלא שאפילו אינו מתכוין לשמור הצבי כלל, כל שידוע שהצבי בתוכו, ושאי אפשר לו שלא יהי' הצבי ניצוד בתוכו אסור דהוי פסיק רישי', ופליג עליהו דהרשב"א דס"ל דאף אם מכוין גם להפסיק שרי, וס"ל עוד שאפילו אינו מכוין כלל להצידה אסור וחייב.

דעיקר מחשבתו לשמירת הבית, ובכל אופן להלכה לא נקטינן כותי' דהרשב"א וכנ"ל, וכמ"ש המג"א (הנ"ל) שהדין עם הר"ן, ובחי' רעק"א הביא ראי' מהא דס"ג (שם) גבי זבובים אף שאין דעתו רק לכסות הכלי, ומה"ט כתב במ"ב שם (ס"ק כ"ו), וז"ל אסור לנעול את ביתו לשמור כלי ביתו אם יודע שיש צבי בתוכו, אף על פי שאין מתכוון לצידת הצבי דהוי פס"ר ואסור מה"ת, וכ"ש אם מתכוון בשביל שניהם עכ"ל, ובשעה"צ (אות ל"ב) ציין מקורו בזה"ל, ר"ן וריטב"א דלא כהרשב"א, וכן פסק הא"ר והתוספות שבת וכ"כ בהגהות רעק"א, ושכן מוכח מד' הרמ"א בהגה ס"ג, וכ"כ המשנ"ב בשעה"צ (שם ס"ק לג) שדעת הפוסקים בזה דלא כהרשב"א, וכ"כ במנח"י (ח"ח סי' כ"ה) שכן נקטו הפוסקים, ועי' כתבתי דנד"ד ברור דלכל הפחות ה"ל כאילו נתכוין לשניהם בשוה¹³ ועי' להלן.

ובמשי"ב (סי' שט"ז בשער"צ סקל"ג בשם רע"א) כתב שצריך בהכרח לומר דדעת הרשב"א רק כשעיקר כונתו בשביל לשמור הבית, רק שיש לו גם כונה צדדית לצוד הצבי, אחרת סותר דברי הגמרא דלא אפשר וקמכוין אסור מה"ת, וכ"כ בחלקת יואב (סי' י"א ד"ה ובמה שהביא המג"א דברי הרשב"א) דבעי

ועי' בשו"ת בית אפרים (או"ח סי' נט) דבפס"ר דכמלאכת מחשבת דיינינן ליה, הטעם דלאו בתר מחשבתו ממש אזלינן דמחשבה דברים שבלב הוא ורבות מחשבות בלב איש, רק על המעשה הנראית אנו דנין, וכיון שעפ"י המעשה אשר הוא עושה נראית בהכרח שהמלאכה האסורה גם עשויה אסור¹⁴

13 ועוד נראה דנועל הבית בכונה לשמור צבי אחד שכבר ניצוד, או לשמור על דבר שאין בו צידה, ועוד מרויח לצוד צבי שני דעדיין חסר בו מעשה הצידה, ובפועל נהנה משניהם, דמודה הרשב"א דחייב, דשניהם אותו פעולה, ודבר זה לכאורה נראה מבואר, דבעי' ל"ח ע"א איתא שקי"ל דמאן דשדא יתד עץ לח לאש בכונה כדי להקשותו בלבד, ופסי"ר לבשל המים שבתוכו, מבואר בראשונים שהבאתי להלן, שלענין שבת חייב דה"ל פסי"ר, אבל לענין בישול עכו"ם אין פסי"ר אסור מטעם בישול עכו"ם, אבל מיני' ש"מ שאם הי' מכוין להבישול של המים בתוך העץ, הי' נאסר הקרא מטעם בישול עכו"ם, ולמה יאסר הלא קבר הישראל הקרא, והעכו"ם אפילו לא ידע ביה, וה"ל פסי"ר לענין לענין בישול הקרא, ופסי"ר לא אסור מטעם בישול עכו"ם, ושמעת מיני' שכיון שלגבי היתד ה"ל בישול ה"נ ה"ל בישול לגבי הקרא למרות שלא ידע ביה, דה"ל כונה למעשה בישול עכו"ם וכל שיש כונה למעשה זו אפילו להיתר ה"ל מעשה גמור ועי' לענין הקרא ג"כ ה"ל מעשה בישול ולא דבשא"מ ופסי"ר, ה"נ לענין שני הצידות המותר והאסור, וה"נ לנד"ד.

14 והביא ראי' ממנחות (פ"ד ע"ב) בחישוב להעלות דגים והעלה דגים ותינוק קי"ל כרבה דפטור משום דבתר מעשיו אזלינן, והיכא שמעשיו מוכיחין שלא כיוון להמלאכה האסורה כלל, לא איכפת לן בפ"ר, דמעשיו מוכיחין, וזה דעת הערוך דס"ל דפ"ר דלא ניחא ליה כגון בהא דקעביד בארעא דחבריה, או דאית ליה הושענא אחרת שרי, משום דפ"ר לא אסור אלא דוקא בניחא ליה שעיי"ז בעת עשיית מלאכה אנו מטיין כוונתו דדעתיה עליה, ואף אם באמת אין דעתו לזה אין דנין על דברים שבלב א"כ מעשיו מוכיחין, והיכא שנראין הדברים דלא ניחא ליה במלאכה שאין לו בה שום צורך שוב שפיר אזלינן בתר מחשבתו בזה שלא חשב למלאכה, ודבריו לא מובא בפוסקים אחרונים, וצריך לעמוד על דיוקם, וכי אדם הגורר מיטה ושוכב בה לא מוכח די ממעשיו שכונתו לשכוב עליה ולא על עשיית החריץ, וכן מילה בצרעת הרי מקיים המצוה

וכדבריו הבהירים מוכח מגמרא שבת (דף ע"ד ע"ב) אמר רב אחא בר רב עזריא האי מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא לשרורי מנא קא מיכוין, קמ"ל, 15 ע"כ, והנה ניזל ונשאל' למה הוא מכוין, ומוכח כדבריו דאזלינן בתר מה שהמעשה נראית מוכחת אזלינן, והיכי שמוכח ממעשיו כמו בנד"ד שכונתו גם להפסי"ר שכן בנויה כלי זו, דהרי משתמש עם המים השניים לאחר זמן וע"כ באופן שנראית מוכח כי האי שכונתו להפסי"ר בודאי מודה הרשב"א¹⁶.

נידון דידן י"ל שה"ל מעשה להדיא

1) והנה כתבתי לצדד שנד"ד חשיב מעשה להדיא ולא כדבר שאינו מתכוין ופסי"ר, והבין הרה"ג הנ"ל שכונתי לומר, דנידן דידן דומה למה שכ' בשש"כ (פ"י הערה מה ופל"א הערה א, וביותר בפל"א הערה א' בתיקונים ומלואים) בשם הגרשז"א, דאם פותח דלת של מקרר ונדלקו האור הקבוע בתוכו דחייב, ולא נחשב אפילו כאינו מכוין ופסי"ר אלא כמעשה וממש וכו', וגם מזה דנתי לנד"ד.

ואינו, דכתבתי דדבר זה צ"ע, אלא דכל זה רק בנידון שלו, שהרי איירי שהפסי"ר הוא לדבר שאינו צריך ואין לו תועלת בו, שהרי

לפרש דבריו כתב שאפילו סוגר עיניו ואינו נהנה מהאור של המקרר מ"מ כיון דמתוקן בזה האופן ה"ל מעשה, ולדבריו אם שכח להוציא האור מהמקרר קודם שבת אסור לפתוח אפילו ע"י נכרי, ובספר מאור השבת (ח"א מכתב ד אות א' וח"ד עמוד רס"ב) כתב שלשיטתו דמבקום שע"י שיוצא מדריכת רגליו על המפתן מתא הטלפון ציבורי נכבה אור, ה"ל מעשה ולא מיחשב דשא"מ, אפילו אינו נהנה מזה כלום וכמ"ש, וטעמו כתב כי אין נחשב דבשא"מ אלא מה שבא בדרך מקרה, אבל דבר שמתחילתו הוא עשוי ומתוכנן שרק על דרך זו מדיליקים ומכבים אין זה כפסיק רישא אלא חשיב כמעשה ממש, והמור"מ לו הנדפס טענו שיש פה שני תוצאות במעשה אחד, האחד של היתר, ואחד איסור וכונתו רק לחלק ההיתר, ולכל היותר ה"ל פסי"ר ולא יותר, כי מה לו עם אור שאינו צריך ואינו נהנה, ומה בכך שכלי זו בנויה בצורה שתמיד עושה שני הפעולות, ומנין המקור לזה¹⁷ ואם כי הוא סברה חזקה, מ"מ אינו סוגיא דעלמא.

וכל זה בנידון שלו, אמנם הכלי שבנד"ד שעשוי ובנויה לעשות שתי הפעולות לזו התועלתית המגיע לו, וצריך להם ונהנה מהם,

של וביום השמיני ולמה מעשיו אינם מוכיחים, וכיוצ"ב הרבה, ואפשר לחלק, ומ"מ פשוט שגם לדבריו אם המעשה נראית מוכחת שכונתו להיתר ומ"מ כונתו האמיתי שבלבו הרי הוא לאיסור בודאי מודה שאסור מה"ת וחייב עליה, כאשר כתבתי בפנים לענין היכי שהפסי"ר הוא האופן לייצר ההיתר וא"א לעשות ההיתר בלעד האיסור, ולהלן כתבתי אליבא הרשב"א שבאופן שצורך ההיתר הוא מאוד חשוב לי' וצריך לי' ביותר, אז אפילו מכוין להאיסור מותר לכתחלה אפילו מכוין להדיא להאיסור.

15 ובהא מיושב מה שהוקשו האגל"ט (חורש סק"כ אות י"א) ובשערי יושר (ח"ג סי' כ"ה עמוד רס"ה) בדף צ"ה תד"ה המכבד, כתבו דבמכבד ומרבץ דנחלקו ביה ר"א ורבנן, דשניהם ס"ל כר"ש דדשא"מ מותר אלא דנחלקו אי ה"ל פסי"ר לאשווי גומות, והוקשו, א"כ להאדם העושה ה"ל לגביו ספק פסי"ר, דמנין ידע הוא להכריע מה שחכמים נחלקו בה, ובאגל"ט מיישב דנחלקו בדין ספק פסי"ר גופא, ובשערי יושר מוכיח מכאן דלא כהט"ז [וכהרמב"ן המובא בב"ה"ל] דס"ל דספק פסי"ר מותר, וכן קשה על הא דנר שאחורי הדלת (ק"כ ע"כ) דנחלקו התנא ורב אי ה"ל פסי"ר, וא"כ אם נחלקו חכמים בדבר מנין ידע זה העושה וה"ל לגביו ספק פסי"ר, ומחלוקת ה"ל לגבי העושה ספק, ולהנ"ל לא קשה דלא בדעת העושה משערינן כי רבות מחשבות בלב איש, אלא במה דהמלאכה נראית ומוכחת מני', ובוזה נחלקו ר"א וחכמים.

16 במש"ב (שי"ז) הביא בשם הבית מאיר, דקשר של קיימא אף שהוא עושהו ליום אחד בלבד והוא באמת מתירו במוצ"ש, מ"מ כיון שדרך העולם לעשותו לזמן הוי איסור דאורייתא.

17 והנה גברא רבה אמר מילתא לא תחוכו עלה, כי דבריו ק"ו הם ממש"כ הט"ז (יור"ד סי' ש"א סק"ו) דכל היתר דבש"מ על דבר שכבר נעשה האיסור והוא אינו מתכוין אבל להנהיג לכתחלה לעשות דבר שאינו מתכוין, ואם יתכוין מיד יעבור האיסור, אסור, ובפרט בקביעות, וכ"ש כלים הנ"ל שעשויים להכי.

סק"ו) שאין לעשות מעשה איסור בקביעות על סמך שיהי' אינו מכוין וכדלהן, ובנידון של מקררים המצייירים קרח (ice maker) שמיד שלוקחים קרח להשתמש מדליק את המנוע העלקטרי"ק לייצר קרח חדש להשתמש בהם לאחר זמן, זה פסי"ר גמור שמייצר עוד קרח ואין מקום להקל כלל].

ז) והנה הוספתי עוד שנד"ד יותר חמור, שכיון שאי אפשר לקבל המים החמים גם עכשיו מבלי שיכנסו מים חדשים להטאנ"ק שידחקו את החמים עכשיו להברז, ז"א שכפי המציאות א"א לו לקבל המים עכשיו א"א ידליק האש, הרי אין זה מעשה צדדי שאינו מתכוין אליו, והרי זה דמי זה לגמ' הנ"ל (שבת ע"ד ע"ב) האי מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא לשרורי מנא קא מיכוין, קא משמע לן דמירפא רפי והדר קמיט, פי' דהטעם דהנותן עץ רך על האש לייבשו חייב משום שמבשל המים שבתוכו שקדים להיבוש והבישול הוא הגורם של היבוש - כלומר ההדר קמיט - ופי' התוס' והרמב"ן שקמ"ל שנכון לשרורי מנא קמכוין, כאשר מבואר בג' ע"ז (ל"ח ע"א) לענין בישול עכו"ם, אלא כיון דהמרפי רפי [הבישול של המים בתוך היתד] ה"ל ההכרח לההדר קמיט א"כ ה"ל פסי"ר להבישול אע"ג דבפועל הוא מכוין לההדר קמיט, וכן מבואר במאירי (ע"ז ל"ח ע"א) דכיון דא"א לשרורי מנא אלא ע"י הבישול הקודם מלאכת מחשבת, אע"פ שאיו תכלית כונתו על הבישול אלא על החיזוק של היתד, ה"ל מלאכת מחשבת להבישול הקודם, וכ"כ בר"ן (על הרי"ף ע"ז ט"ו ע"א) דכיון שא"א להשיג המטרה בלי זה ה"ל כאילו נתכוין לזה¹⁸ והנה בהכרח צ"ל כהפוסקים דס"ל דהכונה להבישול המים שבתוכו ולא לבישול העץ, דאל"כ לא ה"ל להרמב"ן לומר שהוא פסי"ר

וכאמור שהכלי בנוי שא"א לחלק שיעשה רק מעשה אחד לבשל לעכשיו בלבד, ועשויה הן לעכשיו לקבל מים חמים, והן למים חמים להיות מוכן לכל זמן שרוצה, ולזה הוא צריך לסוג כלי זו, ואורחיה בכך, הרי שפתיחת הברז נחשבת למעשה הן על המים העכשויים והן על המים שיקבל הימנו כשיצטרך, ומסתבר שזה מעשה להדיא, שא"א לחלק בין המעשים בכלי כזו.

בנידון הבתים שצריכת המים נספקת ממעין שמופעל ע"י פאמ"פ

ובנידון המקררים המייצרים קרח להשתמש בהם

[ודומה לנידון הוא, הבתים שצריכות המים בהבית נספקת ע"י מעין עצמי, והמים עולים מהמעין להחבית הגדול - המחזקת המים - ע"י פאמ"פ (מאשבה) של עלעקטרי"ק, וכשהשתמשו כמות שחסר החבית מידתה הקבוע נדלקת הפאמ"פ להכניס עוד מים להחבית, וזה דומה מאוד לנידון, אלא שההפרש שאין הדרך להשתמש בבת אחת בכמות מים קרים כזו שידליק הפאמ"פ, כמו שמשתמשים בבוילער לצורך רחיצת הכלים, ע"כ כל פתיחה הוי יותר ספק פסי"ר, ובאמת תלוי בכמות האנשים המשתמשים במים במשך השבת בזו המעין וכל כמה שיותר אנשים משתמשים בזו המים הרי ממעטת הפסי"ר, ולשיטת החזו"א ושאר פוסקים דבפאמ"פ (משאבה) של עלעקטרי"ק עסקינן במלאכת דאורייתא הרי קשה הדבר, ובמאוינט קיסקא נייטרא כפר הראשון שהיה להם זה השאלה הי' נוהגים בצעירתי להניח ברז אחד פתוח קצת במשך כל השבת, להרחיק שלא יהי' אף פעם פסי"ר דיש לתלות שנדלקת ע"י ברז הפתוח, וכדלהלן שבזה הרוחנו גם שיטת הטו"ז (יור"ד סי' ש"א

18 וזה גם אליבא הבי"א הנ"ל דס"ל דהיכי דלא נראית מוכחת מהמעשה אשר עושה שנתכוין להאיסור לא מיהוי איסור פסי"ר, מ"מ כאן כיון דא"א להשיג המטרה בלי הבישול הרי הוא גם פסי"ר דמוכח ממעשיו.

דפסי"ר אסור מדרבנן, ס"ל דפסי"ר כהאי שהוא ההכרח למה שהוא רוצה ומכוין לי' מודי דאסור מה"ת, דהג' נקיט לשון חייב].

[ונד"ד דומה למקרר מים קרים לשתייה שקורים Cold Water Tank שיש כבר מים קרים בתוך המכונה, וכל פעם שפותחים הברז של מים קרים, נכנסו לשם מתוך החבית התלוי עליו, מים בלתי מצוננים לשותת לאחר זמן, ובוזה שפותח הברז, ומדליק המנוע (הקאמפרסער, וא"א לקבל המים עכשיו א"כ יכנסו המים החדשים)].

החילוק בין נד"ד לפתיחת דלת פרידוישדע"ר (מקרר), ובוילעו"ם הישנים

(ח) וכתבתי ששאני הני מנידון מקררים אף להמקלים לפתוח אף בשעת שהמנוע שובת, וכפי שעורר עליהם הרה"ג הנ"ל, הרי עלי לפרש שיחתי, הנה אחד מנימוקים שכתבו להתיר לפתוח דלת מקרר אף בשעה שהמנוע אינו פועל, הוא ממנח"י (ח"ב סימן טז) דכתב לצדד דפתיחת מקרר חשוב פסי"ר דלא ניחא לי', דטפי הי' ניחא לי' דלא יבוא האויר החם לתוכו ויגרם לו הפסד ממון, דזרם האלקטרי עולה יותר במדה, ויש לו הפסד ממון עי"ז, והביא ממס' שבת (ע"ה ע"א) ומס' ש"כ (סעי' ח"י), ומס' שי"ד (סעי' א') לענין סכין התקוע בחבית דפס"ר דלא ניחא לי' 19 וכן דן גם במנח"ש (סי' י' אות ד) לצדד דהוי פסי"ר דלא ניחא לי' שהרי הוא רוצה ודאי שהחום לא יכנס וישאר המקרר בקרירתו באופן שלא יצטרך להקדים הפעלת המנוע, וע"ז כתבתי שמשא"כ בנד"ד לא שייך לומר דלא ניחא לו, שסברת לא ניחא לי' שייך אך ורק אם המאכלים אינם נשתנים, ממה שהי' קודם שעה המעשה דהיינו פתיחת הדלת, כמו גבי מקרר דניחא לי' שישאר המצב הקר 20 משא"כ

אלא מעשה, וכן לא הי' דמיון לג' ע"ז שדימו הראשונים, וכן מבואר בגליון רע"א (סי' ש"א סעי' מ"ו, ומקורו במדרכי ולמדה מהאי גמרא) לענין הדין שבגד השרוי במים דאסור להניחו נגד המדורה במקום שהיס"ב, דכתב דאם המים כבר מבושלים, או עכ"פ שהם עכשיו היס"ב, מותר דאין בישול אחר בישול, וכן הוכיח בשביתת השבת (סקל"ד) בשם היראים שהמדובר על בישול המים שבתוכו כי לעץ אין בישול, והתועלת הנפעל בהיתד עץ אינו תוצאה מהבישול אלא ממה שכלה הלחלוחית והמים שבתוכו.

ונמצא פסקא דהאי דינא, שבודאי לשרורי קמכוין, וכיון דא"א להשיג המטרה של השרורי בלא הבישול הזה, הר"ז פסי"ר ואסור, והנה בהכרח שפסי"ר כזו כמעשה גמור נחשב, ואין לזה הקולות של פסי"ר, כגון להתירו ע"י עכו"ם, או להתיר בלא ניחא לי' לשיטת הערוך, כיון דהוא כל ההיכי תמצא שמשגי המטרה שאליו מתכוין, אחרת אין פירוש לדברי הג' קמ"ל דמירפא רפי והדר קמיט, דהל"ל בפשיטות קמ"ל דפסי"ר הוא, והא דקאמר קמ"ל דמירפא רפי והדר קמיט, כלומר שזהו עצם המעשה, והפסי"ר הזה שממציא המטרה הוא עצם המעשה, והנה בפסי"ר כזו מודה הרשב"א, ושאני מנעילת דלת לשמור ביתו וביחד עושה צידה, דאין הצידה הגורם לשמירת ביתו, וכן דומה נידון דידן, שמבלי שיכנסו המים הקרים להחבית לא הי' דוחה המים החמים לצאתוזה עוד טעם למה שכתבתי שהרשב"א מודה [וגם אליבא האבנ"ז והחלקת יואב והשל"ג הנ"ל שנתכוין להם הרה"ג הנ"ל שס"ל שפסי"ר לא משויהו למעשה במקום גרמא, מודי בפסי"ר כהאי, ונמצא דגם אי ס"ל דפסי"ר לא משויהו למעשה אבל פסי"ר כהאי מודי, וא"ל דגם הפוס' הס"ל

19 ומלאכה שאצל"ג ומקלקל וכלאחר יד קיל הרבה עיין שם, וביותר לענין גרמא דעיקר האיסור משום מלאכת מחשבת ובפסי"ר דלא ניחא לי' בודאי הי' אפ"ל דלא הוי מלאכת מחשבת לענין גרמא וכנ"ל, (ומ"מ מסיק שאין בזה כדי סמיכה ועי"ש טעמו).

20 והגאונים הנ"ל שם חזרו מדבריהם כיון דסו"ס כאשר כבר נכנס האויר החם בתוך המקרר ניחא לי' שידליק

שאסור לפתוח הדלת א"כ המנוע של הקאמפרעסער עובד, שנראה מדבריו שמקיל רק בעבור שחושבו לספק פסי"ר בדרכו, וע"כ מקיל כדברי הט"ז.

והבולע"ר שהתיר הגאון בעל ויען יוסף להשתמש בהם ביו"ט, במידה דומה למקרה יותר, דנד"ד איירי באופן שכל דירה יש לו בולע"ר לעצמו, ובנוי הוא באופן של חסכון צורך הגע"ז, וע"כ לא במהרה מאבד חומו מעצמו, וכנ"ל דה"ל פסי"ר בשעת רחיצת כלים שידליק האש, משא"כ בשעתו ובמה שדן בו בכתיים הגדולים בברוקלין עם הרבה דיירים ובולע"ר אחד גדול לכולם וגם לא הי' בנויים לחסוך געז, ומעצמו אבד חומו כל זמן מה, והרי רבו כמה רבו הספיקות בהלכה ובמציאות, יתכן שממילא דולק האש, כגון שאבד חומו מעצמו, או שהעכו"ם הדיירים השתמשו במים חמים, והיטיב אשר דיבר האדון שזה ספק פסי"ר, ובשופי שבשופי, ואפילו על הצד שאינו דולק, הרי אם אחד מהדיירים ישתמש בהבולע"ר, אין קרוב שידליק האור, שיש מספיק מים חמים בהאוצר של הבולע"ר, ואם חמשה דיירים באותו בנין יפתחו הברז, אולי כבר דולק, אולי יודלק ע"י כמה אנשים ביחד, ועל צד הרחוק עד מאוד שהיא כן גרם בלעדו להפעיל האש יש רק אחוז קטן שהמים יגיעו לאותו דייר, הרי עביד ל"י בארעא דאחר דלא ניחא ל"י ואינו פסי"ר.

והנה כתבתי שזה עכ"פ קרוב לפסי"ר שדעת הביה"ל (רע"ז) בשם המהרש"א שאסור, אבל באמת נראה שלא רק קרוב לפסי"ר כמ"ש אלא יתכן פסי"ר גמור, כי הצד רחוק שמעצמו דולק כשפותח הברז אחרי שהי' שכבר נסגר לכמה מינוטין, וכתב הריב"ש (סי' שצד) המובא במג"א (רע"ז סק"ד) שלא אחר מה שיקרה על צד הזרות שלא יעשה האיסור סומכים שלא יהי' פסי"ר, ועל צד הרחוק לא יתלוש שער בסורק ראשו

בנד"ד שרוצה במים הקרים שיתחממו ורק בזה האופן ישיג רצונו, ולא שייך לומר לא ניחא ל"י בשביל שעולה ממון, ולשבר האוזן דמיתי זה למכניס מאכלים חמים לתוך מקרר להתקרר דכ"ע מודי שלא שייך סברה דלא ניחא ל"י שלא יכניס אויר החם, ועוד כנ"ל שבנד"ד הרי צריך עכשיו מים חמים הללו שמשתמש בהם, וא"א באופן אחר לקבל המים הללו ומטעם זה גם לא שייך לומר שלא ניחא ל"י באופן שאין עצה אחרת לקבל המים וכנ"ל.

ועיקר החילוק שהעתיקתי שגבי מקרר רק הכח הראשון של פתיחת הדלת ה"ל מעשיו ולא מצוי שכח ראשון ידליק הקאמפרעסאר, שלוקח יותר מדקה עד שהטערמאסט"ט יהי' נשפע מהחום של פתיחת הדלת, משא"כ בנד"ד כמבואר כל המים הם מעשיו, מקרר אינו פסי"ר כי הרבה יותר קרוב שהקאמפרעסער יודלק מעצמו גם בלי פתיחת הדלת, ממה שהאש של הבולע"ר יודלק מעצמו ע"י שאובד חומו מעצמו, באופן שנמצא שבנד"ד ה"ל פסי"ר או לכל הפחות קרוב לפסי"ר, וכשרוחצים כלי סעודה אחרי שלא השתמשו במים חמים כעשר מינוט"ט, והרחיצה לוקחת שבעה עד עשרה מינוט ה"ל פסי"ר שידליק הבולע"ר, וכ"ש לפי דעת הגאון איגר"מ ומנח"י שלא לפתוח המקרר אלא בשעת שהמנוע קאמפרעסער עובד, שבנד"ד אסור. [אגב: בהמקרים החדשים, שיש להם אוטאמטי"ק דיפראסט"ט, הרבה מהם עובד ע"י חוט ברזל מתלבנת ממש, ומלאכת דאורייתא לכל הדיעות, יש מהם שהדיפראסט"ט נדלקת ע"י ממוצע של כל השבוע שחושב כל הפתיחות, ויש מהם שרק ע"י ממוצע של היום או של חצי יום, וע"כ חייב הכפתור להיות סגור במדבקה, אף שהוציאו את הבאל"ב, אחרת גורם הבערה דאורייתא בהדיפראסט"ט, וכל אחד יברר בשלו, ובאלו מודה הגאון מנח"ש ודעימ"י שאם אין הכפתור (סוויטש) מודבק

הקאמפרעסער, ויש שכתבו לענות שבתר שעת עשיה חשבינן, כלומר בשעת שפתח דלת המקרר או עדיין לא ניחא ל"י, וע"ז קאי טובב פלפולא, אבל בנד"ד שהולך לחמם מים קרים בודאי ניחא ל"י.

שהביא דברי השלטי הגבורים (בפרק ר' אליעזר דאורג דף קל"ז) ולשון השל"ג מובא בפוסקים, וז"ל הרשב"א כתב והביאו דבריו הר"ן ומגיד משנה ז"ל (פ' יו"ד מהל' שבת) שאם היה יודע קודם שסגר הדלת שהיה בביתו צבי שמותר לנעול ביתו ולשמור הצבי שבתוכו שאע"פ שעל ידי הנעילה ניצוד הצבי ממילא, ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי לבדו אלא שמתכוין נמי לשמור את הבית, והר"ן והרמב"ן פליגי עליה וסברי שכל שיוודע שיש צבי בבית קודם שינעול, אף על פי שמתכוין רק לשמירת הבית, ואפי' לא יתכוין כלל לצידת צבי דאסור לו לנעול את הבית דהוי פסיק רישיה, והשתא לדברי הרשב"א נמצינו למדים דאע"ג דקי"ל דפסיק רישיה אסור, היינו דוקא שבאותו מעשה דעביד הפסיק רישיה אינו מתכוין ואינו עושה דבר היתר עמו, אבל אם באותו הפסיק רישיה שעושה עושה דבר היתר עמו, ויתכוין גם לדבר היתר עמו אז אפי' עביד פסיק רישיה ומכוין גם לו שרי ובאמת כי קולא היא זו (לשון המ"מ) עכ"ל.

וכבר נלאו כל חכמי לב לפתור דברי הרשב"א והשל"ג, וכמו דהוקשה במרכבת המשנה (הל' שבת פ"א) ודבר תימה הוא דבהדיא אמרינן גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוון לעשות חריץ, אלמא דבמתכוון לעשות חריץ אף על פי שעושה ג"כ עמו דבר היתר דהיינו הגרירה אסור, וכ"ש בפ"ר עם דבר היתר דאסור, ודוחק לדחות דה"ק ובלבד שלא יתכוון רק לדבר האיסור גרידא דהיינו רק לעשות חריץ, והאיך יפרש הא דקי"ל במסוכרייתא דנזייתא דאסור להדוקי ביום טוב שהרי מתכוון בודאי אף להיתר דהיינו לפקוק, ואי אפשר ליישב דברי הרשב"א אם לא שנאמר דשאני פ"ר דנעילת בית הואיל שאינו עושה הצידה בידים לא דמי לשארי פ"ר עכ"ל וכן הוקשו עליו האחרונים מהרבה מקומות כגון מסגירת התיבה שיש שם זבובים, שמבואר שאף שעושה היתר וגם

אינו מתיר לסרוק ראשו, וכ"כ המג"א סי' שכו (סק"ט ועיי"ש בפרמ"ג) שמה שיקרה דרך מקרה צד ההיתר אינו עושה שלא יהי' פסי"ר ומ"מ צריכים לחלק בין זה לבין מ"ש הריטב"א (כתובות דף ה ע"ב) שכל שאפשר בשום צד שלא יעשה איסור אפילו בצד רחוק לא חשיב פסיק רישיה, כי הלשון פסיק רישיה ולא ימות מוכרח כן, וכ"כ ביומא (ל"ד ע"ב) וכ"כ במאירי (כתובות ו ע"ב) על הא דאמר הגמרא רוב בקיאים הם בהטיה, לא נאמר כן בדוקא, שכל שאפשר בהטיה אין כאן פסיק רישיה, כיון שאפשר שיזדמן כן, ולכאורה החילוק הפשוט שכל שהוא ביד האדם אפילו בצד רחוק שלא יהי' נעשה האיסור אז לא מקרי פסי"ר, ומה שאינו ביד שום אדם בעולם לעשות שלא יעשה האיסור, אלא שהוא צד זרות התלוי במקרה שלא יהי' פסי"ר ה"ל פסי"ר, וצ"ל דהטיה תלוי בהאדם משא"כ סריקות הראש אינו ביד האדם שלא יתלוש שער, והנה לאו דוקא לרחיצת כלים רבים, אלא אפילו אם אחד פותח הברז הרבה פעמים ביו"ט דקה כאן ודקה כאן הרי גם כן מבואר בריב"ש הנ"ל שכל הסריקות השער מצטרפות להיות פסי"ר שבין כולם יתלוש שער אחד, וה"נ בנידון דידן דברור דע"י כמה פתיחות ידליק האור, וגם שמעשה ידיו דיד' שמכניס מים החדשים.

ועוד דא עקא, שצריך הדלקת האור גם עכשיו, שהמים החמים שמתחממים עכשיו לא רק לאחר זמן אלא גם לעתה, כמו מי שרוחץ כלים אחרי הסעודה, הרי מיד, כבר באמצע השימוש במים הם הולכים ומתקררים מחמת המים החדשים שבאים לתוכו, ואינם ראויים לרחיצה רצויה, וכשנדלק האש מיד מתחממים ונשארים חום המים לרחוץ כל הכלים גם עכשיו.

בביאור דברי הרשב"א והשל"ג המובא במג"א שט"ז סקי"א

(ט) ומידי דברי בו נחזור לדברי המג"א

איסור ביחד מקרי פסי"ר.

מזלף יין מיירי שאמנם הוא מכויין לזלף טיפות דקות ויכול לעשות כן) אמנם באו"ש (פ"ח הל' לולב הל' ה' ד"ה אולם) והמרכה"מ (שם) בדעת הרמב"ם שס"ל שליקטם לאכילה מותר אפילו לית ליה הושענא אחריתי, ודלא כתוס', וע"כ פי' שיטת הרמב"ם דכל שיש אופן בעולם לעשות זו המעשה שלא ע"י איסור שיש בהפסי"ר שרי אפילו עושהו באופן האיסור, [וא"כ הרשב"א והשל"ג ס"ל כהרמב"ם, אבל אליבא הרמב"ם נתכוין להדיא אסור אפילו בכה"ג ופשוט הוא וכן מבואר להלן דא"א לומר דאליבא הרמב"ם אפילו נתכוין להדיא מותר, נמצא דג' שיטות בדבר אליבא הרשב"א אפילו נתכוין מותר, אליבא הרמב"ם רק פסי"ר מותר בלא נתכוין, ואליבא הרמב"ן והר"ן אפילו נפסיר בלבד אסור, ולכאורה כן נפסק להלכה].

לענין העלעקרוני"ק וואטע"ר מיטע"ר

[ונמצא לפי"ז סניף וצירוף לענין הוואטע"ר מיטער"ס, (Water Meter) שהוא כלי המחובר לצינור מים הראשי שבבית המודד כמות המים שהשתמשו שהוא שעון עם מספרים על גלגל קטן זה אחר זה לידע שיעור כמות המים שהשתמשו, שהחברה מתקנת לחשבון תשלומים, ובשנים אחרונות הוסיפו לכלי המיטע"ר טשי"פ (כרטיס זכרון) ועי"ז נרשם עלעקטאראני"ש בהטשי"פ כמות המים שהשתמש ומספרי השעון, וזרם הזעיר לזה בא מכח המגנעטטי"ם המסתובבים ע"י המים ופוגשים אחד מול השני, וכל זמן מה עובר זרם קלוש מאוד לרשום הנ"ל (ואמנם יש שם גם בעטר"י אך שאינו נותן זרם כל הזמן ותפקדו רק כשעובר הממונה מהחברה עם המכונה סמוך להבית מפעיל כלי רימא"ט קאנטרא"ל (Remote control) אלוטרי וזה מפעיל להבעטר"י שישלח לרשום בהרימא"ט

בעין הרועים (דשא"מ אות י"ד) וכ"כ בספרו שו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' רכ"ט) וכ"כ בישועת יעקב (שי"ח סק"י וסי' שט"ז סק"א, וכתבו קצת בשינוי, ושיבחו מאוד) ובספר להגאון לב שלם (הלכות שבת פרק י') כתבו לתרץ, דאיידי במלאכה שלמומחה אפשר לעשות בלי עשיית האיסור, או שישנו אופן אחר בעולם שאפשר שיעשה באופן המותר, אבל לסתם אדם וגם לו, או כפי המצב של עכשיו, א"א להיעשות באופן המותר, ועכשיו עושהו באופן פסי"ר מ"מ מותר, דלא מקרי פסי"ר אם יש אופן בעולם לעשותו באופן המותר, משא"כ אם אין אפשרות בעולם לעשותו בשום אופן באופן המותר אז אסור לעשות הסי"ר אפילו אינו מכויין וכולם מביאים ראיה מרש"י (זבחים צ"א ע"ב ד"ה הא ר"ש) שאם אפשר לזלף יין ע"ג מזבח בטיפות דקות ולא יכבה אש המזבח, אז אפילו יזלף טיפות גסות שיכבה אש המזבח, ה"ל דבר שאינו מתכוין²¹, ולפלא שלא הביאו שכן גם כתב רש"י בכתובות (ד"ה ע"ב) ד"ה או כר"ש, וא"ת (הוצאת הדם) פסיק רישיה ולא ימות הוא, הא פרכינן לה לקמן ומשינינן יש שבקיאין בהטיה, ואין דם יוצא ואף אין פתח נפתח הלכך לאו פסיק רישיה ולא ימות הוא ע"כ, הרי ג"כ לשיטת רש"י כיון דיש לאיש אחר אופן לעשותו בדרך המותר, אף לא לאיש הזה אינו בגדר פסי"ר, ואמנם המהרש"ם (שם) הוקשה ע"ז מדברי רש"י ותוס' סוכה (דף ל"ג ע"ב) בהא דאין ממעטין ביום טוב, דהיכי דאית ליה הושענא אחריתא ל"ה מתקן כלל ובדלית ליה אסור משום דהוי פ"ר, ולהנ"ל אם יש מי שיש לו הושענא אחריתי, יתיר דבר לכל העולם, דהא יש אופן המותר בעולם, (ובתוס' שבת ק"ג ע"א ד"ה לא צריכא, ס"ל דגבי

21 ולפי זה נמצא היתר לנדר לשיטת הרמב"ם, שהרי כמ"ש פשוט מתכוין הוי להדליק האור, אבל אפשר שיכבה הגעז רגע קודם יו"ט, וגם צד היתר לענין הוואטע"ר מיטע"ר דלהלן שהרי אפשר לנתק העלקטראניקע מהמיטע"ר, אך שלא פסקינן כן לעיקר הלכה.

בהצמדם הם עובדים ומתפקדים, ויתכן שמורה החזו"א שאינו אסור מה"ת, ואיסורו נשאר איסור דרבנן, אבל בעה"ר מקוצר המשיג ועומק המושג שיצא מפי השליט זחלתי ואירא לחוות דעתי, וע"ז אמר החכם במקום גדולים אל תעמוד, ובנוגע להחדשים ביותר שבהדיספלע"י (תצוגה) נכתבים אותיות דיגטעל"י וחסר לנו גם כמה מהיתרים הנ"ל ואמנם הכרעת גדולי הפוסקים שכתובה כזו אינה אסורה מדאורייתא, אלא שמ"מ ניכר המוליד או הבונה שהרי ניכר המלאכה²⁴ וע"י בהערה דלמטה, והלואי שנוכל לתקן גזירה זו שיוכל הציבור לעמוד בו, ואפשר לצרף מש"כ להלן לשיטת הרשב"א והשל"ג, וגם דה"ל גם פסי"ר דלא ניחא לי, כי וגם החברה עצמה אין להם תועלת באלו האותיות החיצוניות של מסך התצוגה, בצירוף שאין לו תועלת כלל באותיות ולא ניחא לי, וה"ל דקעביד בארעא דחבריה, ודעת רש"י להתיר, והערוך מטעם לא ניחא לי, והנה בהצטרף כל הנ"ל יש לנו עוד צירוף שיטת המהר"מ והאור"ש שאין זה פסי"ר הואיל ואפשר להמים להגיע בלי המונה הנ"ל.

ועוד לרוחא שכיחא שלא יהי' דאורייתא, שכל שלא מגיע לו תועלת הר"ז מלאכה שאינה צריכה לגופה, והתוס' והרמב"ן (דף ק"ג ע"א) פי' דכל לא צריך איהו להמלאכה הו"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור עלי, וכיון שאין המלאכה כאן גורם התועלת

מה שנרשם בהטשי"פ) שהזכרתי במאמרי²², והנה העובדא שלא יספקו מים אלא אם יש כלי הנ"ל בודאי לא נכלל בכלל שהפסי"ר הוא הממציא את המטרה (כנ"ל באות ז')²³ ולשיטות שעלעקטרי"ק אינו דאורייתא ה"ל הרבה יותר קיל, בצירוף שיטות הנ"ל ואמנם לשיטת החזו"א דאסור משום קרוב לבונה דאורייתא צע"ג, [והנה נדפס (בספר שש"כ תיקונים ומלואים פל"ד הערה ק"ח) מהגרשז"א על כיוצ"ב דסוג עלעקטרי"ק דאינו עומד מצד עצמו אלא מתחדש בתמידית אלפי אלפים פעמים, דמורה החזו"א דאינו בונה שהרי הוא בנין שאינו מתקיים, וכן הוא בזה, ובספר מאור השבת כתב ששמע שהחזו"א אוסר אפילו בכה"ג משום בונה, ועוד כתב בספרו מנח"ש (ח"א סי') דמקרה כיון שכבר עומד על תכונתו הראוי לפעול אין בו משום בונה להחזו"א וכל זה זה גם בנד"ד] ויש להוסיף סברה להקל בעלעקטרי"ק כזו, שיש להם זרם זעיר מעט, ומוגבל מאוד שמסוגל לפעול רק למה שמיועד, ושלא יכולים להשתמש לשום דבר אחר, ושאינו בא מבחורין, ואפילו לא מבעטערי"י אלא מעצמו ומכח טבעיית של המגנטיים שבתוכו, וזרם עלעקטריזי"א אין נראה וניכר ונרגש באחד מהחושים, וגם המלאכה עצמה דהיינו הרשימה בהטשי"פ עצמו אינו דבר נראה וניכר בחוש, בשום צורה, שלא שייכי לומר דהעמיד דבר על תכונתו, ושנותן צורה לחומר, ושחבר שני דברים אהדדי אשר רק

22 באזורנו כעת אין עוד שיהי' מחובר כל הזמן להחברה.

23 וכעת ראיתי מביאים בשם הגרשז"א זצ"ל לענין פסי"ר, דכיון דזה רק לתשלום חשבונות ה"ל פסי"ר דלא ניחא לי, והנה לא חשבה אפילו לשיטתו כמ"ש לעיל לענין אור במקרה או בתא טלפון, ומי כחכם ויודע פשר.

24 וע"י אגרי"מ (אור"ח ח"ד סי' פ"ג פ"ד פ"ה) לענין מייקרופא"ן ומכונת שמיעה, וסאנדמיטע"ר, שס"ל שכל שמחבר לזרם עלעקטרי"ק מהבית הוא דאורייתא דס"ל להחמיר כהשיטות דכל זרם עלעקטרי"ק ה"ל אש, וזרם בעטרי"ק דרבנן, וגם כיון דמכונת שמיעה לא נשמע רק להחרש עצמו ס"ל דה"ל אינו ניכר, וגם לא ניכר לשום אדם כלל, אך למרות שס"ל ג"כ שעלעקטרי"ק בשבת הוא איסור דאורייתא, אך לא מטעמי דהחזו"א, ובמנח"י (ח"ב סי' יח) כתב שאף שלענין השתמשות במייקרופא"ן בשבת הלך כדברי המחמירין שלא לגרום פרצות בחומת ישראל, אבל הנוגע להמכונת שמיעה, דאין עושין כן פרצה רק להחרש להישמר סכנת דרכים, סמך על המקילים, אבל בח"ג (סי' מ"א) מביא את הקונטרס הפעלת מכונת חרשים שכתב במוליד כי האי כח זרם זעיר, דאין בו ממשות, דליכא בזה משום איסור מוליד, והוקשה עליו וקושינו אינו נוגע בנד"ד, ששם כתב בעיקר מדין מוליד שסו"ס ניכר שהרי השמיעה הוא ההיכר מה שאינו נוגע לנד"ד שאינו ניכר כלום ולפי"ז נמצא כי גם איסור נולד וגם איסור עלעקטרי"ק משום אש ליכא, ודברינו רק לענין איסור בונה.

שאין צריכה לגופה, ויהי' דומה כאילו רוצה להוציא פחות מכשיעור אך העכו"ם כופהו שאם רוצה להוציא פחות מכשיעור אינו מניחו אא"כ מוציא ביחד הקליפות וביחד יש שיעור, ואין לו להגוי שום תועלת בהקליפות ויזרקוהו לים].

(י) והאבנ"ז [וכן הבנתי גם בכונת שואל ומשיב קמא (ח"ב סי' סא, דכ"ו ע"ב), ותליתאה (ח"ב סי' קסט דנ"ז ע"ב)] פירשו טעם הרשב"א והשל"ג, דנעילת הדלת מתייחסת יותר לשמירת הבית מאשר לצידת הצבי, וכלומר ששמירת ביתו חשובה יותר, עד כי נאמר שצורך נעילה הבית כה חשיב נגד הצידה שלא יחשב הצידה.

והנה משכבר חשבתי לפרש דהרשב"א והשל"ג איירי במעשים שהם הכרחיים עליו, שמפאת מציאת אופן החיים רגיל בהם לעשותם תדיר כל יום, כגון לילך לחוץ לביתו ולסגור ביתו, הרי שהאיסור הצדדי שהוא הפסי"ר אינו אוסר עליו תהליך חייו הרגילים, כי בסוג מלאכות כאילו אין צד המלאכת הצדדית שהיא הפסי"ר חשובה שמייחסת להעושה הפעולה, כי המלאכת של עיקר המעשה המותרת שאליו נתכוין היא כה גדול ותופסת מקום כה חשיב עד שלא יחשב הפסי"ר למלאכת מחשבת, ואפרש דברי, הרידב"ז על הירושלמי (פי"ג דשבת ה"ו), שמזה הוכיח הרשב"א דברו הוקשה, דגרסינן התם, ר"י בר בון בשם רב חונא, היה צבי רץ כדרכו ונתכוון לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי מותר. ר"י בר בון בשם רב חונא, ראה תינוק מבעבע בנהר ונתכוון להעלותו ולהעלות נחיל של דגים עמו מותר. ר"י בר בון בשם רב חונא, היה מפקח בגל ונתכוון להעלותו ולהעלות צרור זהובים עמו מותר, והביא הרשב"א שנובע מדברי הירושלמי האלו שהביאו, והוקשה הרידב"ז להקשות, מפני מה לא פירשו גם הרישא הא דנעילת ביתו לענין פקוח נפש, דהנך תלתא בבי כולהו מיירי בפקוח נפש, ולשמור ביתו מיירי מחיות

ה"ל מלשצל"ג ופטור, ובמקום צער אפילו מותר, ועכ"פ לדעת השו"ע אינו דאורייתא, ואפילו אם נחוש לדברי הגאון מנח"ש (ח"ב ג סי' ס"א) דכל שכל דרך מלאכה זו כגון להוציא פירי פחות משיעור הוצאה וביחד עם הקליפה יש לו שיעור שגם שאין דעתו על הקליפה ה"ל צריכה לגופה שכל דרכו של פירי זה, מ"מ ידוע דעת המהרי"ק (סי' קל"ז) דכל שהנכרי כופהו ואפילו עושה על דעת הנכרי ה"ל משצל"ג, מידי דהוי אהריגת מזיקים, וכ"כ בפנ"י שבת (דע"ג ע"א על תוס' ד"ה הניחא) דאם חילל שבת מפחד יסורים ה"ל מלשצל"ג, ובראש יוסף (ע"ב ע"ב ד"ה תשובה) ודן בדבריו, והרחיב הדבר בחלקת יואב (סי' י) וכ"כ בחוות יאיר (קפ"ג) דכל מלאכת אונס ה"ל מלאכה שאצל"ג, וכ"כ באגדות מהרש"א (ב"ב קי"ט ע"א) לענין מקושר, והדברים ארוכים בהרבה מגדולי אחרונים ע"ד אנשי חייל שנאלצו לעשות מלאכות בשבת אפילו לא הי' פיק"נ לדון את החיילים באיסורי דרבנן בלבד, ומה"ט כתבו כמה להקל ברופא ישראל לרפות את חולי עכו"ם, ובזה פי' הדברי חיים (ח"ב סי' כ"ה) שכתב שיש תקנות ועד ד' ארצות לרופא ישראל לרפאות גם חולי עכו"ם בשבת דכיון דמיראה עושים ה"ל מלאכה שאין צריכה לגופא, ואמנם בחי' ח"ס על תוס' הנ"ל (דע"ג ע"א על תוס' ד"ה הניחא) שכתבו שלאונסו חייב שש"מ דעכו"ם כפואהו לא ה"ל משצל"ג כיון דלמשלח הגוי יש תועלת בזו המלאכה לא שייכי בי' אצל"ג, ונתכוין לו בשו"ת דובב מישורים (ח"א סי' ס"ח) ובמהרש"ג (ח"ב סי' כ"ג ונ"ח) וחלקת יעקב (ח"ב סי' צ"ב) והגאון איגר"מ (או"ח ח"א סי' קכ"א) דחק ליישב דברי המהרי"ק דתלוי במחשבת העושה בשעת העשיה, אבל הרבה פוסקים כתבו לתמוה דהרי כיון דלהגוי יש תועלת כזו שהיתה במשכן למה יחשב כמלשצל"ג, ואמנם בנידון גם להעכו"ם אין תועלת בחיוף מספרים חיזונים ע"ג המסך כ"ע יודו דזה מלאכה

ולסטים, והא קמ"ל דלענין פקוח נפש מותר להציל את התינוק ולצוד דגים, לפקח הגל, ועוד בבא דה"נ לענין פיק"נ ובהדי צד צבי ואפילו נתכוון לו ומש"ה מותר לנעול בעדו ובעד הצבי, ולא מיירי בנועל סתם לשמור ביתו [וכמו הבבלי יומא פ"ד ע"ב, דאיירי לענין לענין פיק"נ בשני בבות, והירושלמי הוסיף עוד בבא] והנה צ"ע גם על דין פיק"נ, הרי אם מתכוין להדיא להאיסור מה בכך שהוא פיק"נ וכי בשביל פיקוח מותר לכוין להאיסור, והוא קושיית הלח"מ ומזה הסביר דעתו בהרמב"ם [והרי"ף] דס"ל דמכוין להדיא להאיסור אסור, ובסי' שכ"ח (סי"ג) הביא המחבר האי הילכתא לענין דמותר להעלות תינוק מנהר אע"פ שצד עמו דגים, וע"ז כתב המש"ב (סקל"ח) דאע"פ שצריך למלאכת הפסי"ר מותר (כמ"ש רש"י ביומא ד"ה ואע"ג, דאיירי שצריך ל' למלאכת האיסור) והחידוש הוא דלא נאסר מחמת מעשה שבת, ובשם הפרמ"ג [בשם הלח"מ] כתב דאיירי להדיא שעכ"פ אינו מכוין לזה, ובשער"צ (סקי"ז) מביא מחלוקת ראשונים בזה, אי איירי אפילו שמכוין למלאכת האיסור, ובשם רע"א (על המג"א סק"ח) בשם הר"ן (פי"ג שבת דל"ח ד"ה מתני') כתב דאפילו מכוין לזה מותר, והטעם כתב הר"ן שחכמים התירו לו כדי לזרזו במצות פיק"נ, וכן הביא לשון בה"ג שגרס להדיא בג' אפילו מכוין, והביא גם דעת המאירי יומא (פד:) שס"ל כדעת הרמב"ם והרי"ף שאפי' בפיקוח נפש אם מצרף כוונת איסור, אסור.

דאפילו מכוין מותר, וממנו למדה הר"ן הנ"ל²⁵ וקשה פי שנים לפי הרשב"א דס"ל שהירושלמי מוסיף שגם בנועל ביתו לשומרו וגם צד צבי - שאינו לפיקוח נפש - מ"מ מותר אפילו כשמתכוין אליו, וזה מגדיל התמיה, וע"כ לומר שהרשב"א ס"ל דהירושלמי קמ"ל שכמו שמגודל הצורך לפיק"נ להעלות תינוק שנפל לנהר הרי אין המעשה של צידת הדגים מתייחסת למעשיו ומותר אפילו אם מתכוין לו, כי אפילו טפילה אינה ביחסית לערך של הצלת נפש, כמו"כ כל שיש לו צורך הכרחי למעשה הרגיל בו בסדר החיים של האדם, הרי אין הנפעל הצדדי שהוא פסי"ר די חשובה להתייחס אליו הפעולה לומר שהוא מעשה דילי', כי יחסית לערך לשמירת ביתו וחפציו שרגיל בהם כל יום אין חשיבות לצידת הצבי, ושפיר הביא הרשב"א והשל"ג ראייה מכאן שהוא מותר אפילו אם כונתו להאיסור²⁶ אבל בדברים שאינם הכרחיים שאינם סדר חיי התקינים, ושאינן דרך האדם לעשותו בתמידית כל יום, כגון לגרור מיטה, לסגור תיבה, לחתוך בהרת במילה, וכו' בודאי מודי לעיקר הלכה שסתם פסי"ר אסור דה"ל פסי"ר מלאכת מחשבת, אמנם כנ"ל שנקטו הפוסקים דאין הלכה כרשב"א, וק"ו דכונת איסור אסור, והיכי שיש גם שיש אופן היתר וכלעיל חזי לצרף.

ונמצא פסקן של הדברים, שהיכי שמגודל צורך לעשיית ההיתר שתופס מקום חשיב ביותר בערך לעומת הפסי"ר שאינה חשובה לעומת המעשה שאליו מתכוין, הרי אין הפסי"ר הצדדי חשובה כלל נגדו שיאוסר עליו

ובירושלמי הנ"ל הלא איתא להדיא

25 והר"ן גופיה י"ל שס"ל כמו שהוקשה הריב"ז דמוקים דהירושלמי מיירי בפיק"נ, דהרי כתב הר"ן המובא במג"א על הרשב"א דהירושלמי הוא ענין אחר.

26 ועי' מש"כ בזה בשו"ת מנח"י ח"ה סי' לו, ובוה מיושב קבא דקושייתו באות ט', דהוקשה וכן מצא אח"כ שהוקשה בתהל"ד, שא"כ אם צריך רק שני תאנים לחושב"ס למה אסור לחתוך עיקרן שיש עליו ג' תאנים במעשה אחד, ומ"ש מתינוק שנפל לנהר שמותר אף אם צד דגים ביחד ובכונה, ולהנ"ל י"ל שכל הנ"ל איירי שיש מעשה אחד ושני פעולות, וסתם פסי"ר מתייחסת מעשה אחד לשני פעולות, וע"ז אנו אומרים שבמקום שפעולה אחד חשובה לו ביותר קאי המעשה רק על זה הפעולה, אבל גבי קציצת תאנים ה"ל מעשה אחד ופעולה אחד, אלא דה"ל ריבוי בשיעורים, ולא שייך לומר שהקציצה לא קאי על זה הפעולה, אלא דמזה ה"ל נמצא חידוש ששני עיקוצים מותר לחתוך ולא מסתבר, אלא דאפשר לומר שאין הקציצה עצם ההצלה וע"כ אסור לכיין אליו, משא"כ פרישת הרשת וכיוצא"ב הוא עצם ההצלה ורק בזה שייך זו הסברה הנ"ל.

זה סניף חשוב במקום צורך גדול, היכי שאין כונתו בכלל להאיסור, ובפרט במקום שיש לנו גם ההיתר של האו"ש והמרכה"מ הנ"ל אליבא הרמב"ם באופן שהפסי"ר יש לו אופן להיעשות באופן המותר] להרבה דברים, כגון שנדלק אור דרך הילכו כשאין דרך אחרת וכן לענין הנמצא חוץ לשוב ישראל ואין לו שירותי ביה"כ אלא זו שנדלק אור עלקטריק²⁷ וכן ששטיפת האסלה נעשית אוטמאטי"ק ע"י סענזסא"ר עלקטריק²⁸ וגם לפתוח דלת חדר שיש בו טערמאסטא"ט של הסקה²⁹ או עירקאנדישא"ן, ובפרט אם זקוק ללכת לבית שהטערמאסטא"ט הוא ממול הדלת שכח אויר הראשון של פתיחת הדלת מכה עליו מיד³⁰ וכן ללכת במקום שיש עין עלקטרוני"ק המצלם

תהליכו ומעשו הרגיל וכ"ש כשאנו מכוין לו, ועי' לעיל שהעתקתי דברי הבי"א דכל פסי"ר אינו תלוי בכונה אלא כפי מה שהמעשה נראית ובדבריו מובן ביותר דברינו שכל שיש לו הכרה גדול שנראית מוכחת מתוך מעשיו שנתכוין אליו בלבד שרי ואמנם לפי מה שבררנו (לעיל אות ז') שבפסי"ר באופן שא"א להשיג מטרת ההיתר אא"כ יעשה האיסור, לא יתכן לומר זו הסברה דהפסי"ר אינו חשיב שהרי לא יתכן לחלק בין המעשים שאליהו נתכוין ובין הפסי"ר שהוא המוליד המעשה שאליהו נתכוין, אמנם בנד"ד כולוהו ליתנייהו וגם על כל הנ"ל תמכתי יסודתי לומר שגם הרשב"א אפילו לשיטת השל"ג מודי דבנד"ד אסור.

27 (אבל אם אינו יכול להשתמש בלי האור, אז כבר צריכים רק להיתר שכונת הדלקת האור טפל לגבי הצורך היותר חשוב לו, בצירוף גדול כבוד הבריות ושעה"ד).

28 ואם יכול בעצם להשתמש גם בלי האור ה"ל כנ"ל שיש לנו גם הא"ש והמרכה"מ בשיתת הרמב"ם.

29 לענין נר שנדלק דרך הליכו ברחוב יש עוד טעמים להיתר שכתבו הגאון שבה"ל, (ח"ט סי' ס"ט) והגאון חשב האפוד (ח"ג סי' פג) וכיון שזה עלקטריק"ק באל"כ הרי מה שהחוט הברזל בתוך הבאל"כ מתלבן מלאכת אש גמור, וזה דעת כל גדולי הפוסקים, כגון ולענין העובר ברחוב במקום שיש אור הנדלק מעצמו דיש גם שיטת האו"ש והמרכה"מ הנ"ל, וגם שאין זה דרך מלאכת הדלקת אור כל פעם (וצ"ע בזה הסברה שמ"מ במקום הזה הוא אורחיה) ויש גם לצרף מצד פסי"ר דלא ניחא לי' או עכ"פ לא איכפת לי', ומ"מ אם זה האור שלו בעצמו ששכח לכבות קודם השבת, או שזה עין המצלם שלו במכוין לקלוט בדיסק, צ"ע להקל לדוד, וקובלים אנו על המשאירים עין המצלם בשבת במקום רבים, כגון בש"ק בבית המדרש, שרוצה בו, וכל אלו התיירים רק במקום הכרת.

30 לענין טערמאסטא"ט של הסקה בית דין בזה אדמחוי"ז במנח"י (ח"ג סי' כ"ד) וכתב שלמרות שבוה מדובר באיסור גמור דאורייתא של הבערה מ"מ זה יותר קיל מלפתוח דלת מקרר מכמה טעמים שכתב שם, (שיותר קרוב לכה שני, שרחוק יותר מלהיות פסי"ר, בחדר יש גורמים אחרים המקרבים להפעיל את ההסקה, שהכל חולים אצל צינים ופחים, שא"א לברר אם ההסקה עובדת כמו שאפשר לברר אם הקאמפרסער עובדת, ועוד) ולבסוף כתב שמ"מ יש לבעל נפש להחמיר להניח איזהו פתח או חלון קטן פתוח כל השבת שלא יהי' בשום פעם פסי"ר, וגם להרויח שיטת הטרו"ז (יור"ד סי' ש"א סק"ז) שאין לעשות מעשה איסור בקביעות על סמך שיהי' אינו מכוין, וולענין טערמאסטא"ט בחדר עוד גדולי פוסקים ומטעם אחר, שבמקרה עושה המלאכה בעצם המקרר ע"כ ה"ל מעשה, וגבי חדר עם טערמאסטא"ט אין המלאכה בעצם הכלי ודמיה למ"ש הרא"ש בביצה הנ"ל וה"ל גרמא או מתעסק, או שלא כדרך המלאכה, ולא זכיתי להבין דבריהם בפרט לשיטתם ואכמ"ל] ושמעתי מאדמוח"ז שלא להקן הטערמאסטא"ט של חדר ממול הדלת או סמוך לו, מקום שאויר הנכנס ראשון בפתיחת הדלת מכה על הטערמאסטא"ט עצמו, וכן ראיתי מעשה שהחמיר שלא להכנס לחדר האכילה של הסילון בשבת שהי' שם תנור רעדיעטא"ר של עלקטריק"ק ממול הדלת.

טערמעסטא"ט הדיזשטל"י לעומת המקעניקע"ל הישנים

הנה הטערמאסטט"ס הדיזשטל"י יש לו כל הזמן כח זעיר קטן של זרם עלקטריזי"א, שע"ז מרגיש אף הפרש קלה של שינוי בטעפראט"ר וכפי כל שינוי קל במידת הטאפראטא"ר משנה את מהותו ותכונותו ליתן להעלקטריזי"א כח לעבור עליו לצד השני, ורק כשמגיע למידת הטמפראטא"ר שהטערמאסטא"ט מוקבע נעשית השינוי כ"כ שנותן להעלקטריזי"א התכונה לעבור עליו לגמרי עד הצד השני להפעיל את המכונה, ונמצא שחסר לנו כמה היתרים שכתב לענין הטערמאסטא"ט הישן המקעניק"ל בהחדר, וזה מקשה עלינו להקל כ"כ ובפרט לשיטת החזו"א ודעמי' שיש בהפעלת עלקטריזי"א איסור דאורייתא- והנה כל השינויים בהטמפראט"ט לא ניתנו ליראות בעין ולא ניתנו להרגיש ביד, ואינו דבר חושי שנעשית, אלא שינוי באיכות החומר שיש לנו רק הידיעה מטעכני"ק הזה שכן הוא, ולשיטת הבי"צ (מפתחות יור"ד ח"ב סי' ל"א) ודעמי' שעלקטריק"ק ה"ל איסור דרבנן משום מוליד, או כ"א שהוא עובדין דחול, או אפילו אש דאורייתא, מסתבר לומר שכל

אותו³¹ או מי ששכח לכבות האלאר"ם קודם שבת ואם יפתח הדלת לצאת לתפילה ירשם ויתראה בתצוגה הדיגיטלי"ס (screen) ובכרטיס הזכרון, (Memory Chip) ואפשר

לצרף דעת המרכה"מ והאו"ש הנ"ל, וכן לענין ההולך בהכרח גדול למקום שהדלתות נפתחים ע"י סענזא"ר ונפתחים³², שימיהר ויקדם לפתוח הדלתות ביד קודם שהעלקטרי"ק יכול לפתוח.

השינוי לא הגיע לעשות פעולה כלל, ולא ניתן ליראות ולהרגיש, אינו מוליד, ואינו אש, ואינו עובדין דחול בודאי, ולא נשתנה לגרועותא מהטערמוסטאט"ס המקעניקלי"ם הישנים, וכ"ש ממ"ש משמ"י דהמנח"י ואיגר"מ לענין מכות שמיעה, ואמנם לשיטת החזו"א דאסור וקרוב לדאורייתא משום בונה, הן (חיבור שני חלקי המתכות (wire) והן גם לעשות מעשה שמעביר העלעקטריזי"א בתוך החוטים) צ"ע אם גם עלעקטריזי"א המתהוה בתוך הטערמוסטא"ט עצמו שכל ידיעתינו שנעשית שם שינוי מהותי לענין העברת עלקטריזי"א נובע רק מחכמת המדע, האם עלינו לחוש למלאכה הנובע מהמדע בלבד כי ידוע שהתורה לא מתחשבה עם חכמה הנובע מהמדע בין להקל ובין להחמיר, ועי' גם מש"כ לעיל לענין הוואטער מיטער, ובענין הטערמוסטא"ט הדיזשיטא"ל נחית חד לגרועותא שזרם העלעקטרי"ק בא מבחור, ושני למעליותא שכתב במנ"ש (ח"א סי' ט') שהגברת זרם בלבד לכ"ע אסור רק מדרבנן, וכ"ש בזה, ועוד שאין שייכי להגיע תועלת לאדם בכל השינויים המתהווים בהטערמאסטא"ט עד השינוי הסופי ע"כ לא ה"ל מלאכת מחשבת, ואם לא נצטרף סברת הגאון מנח"ש, ולא כל סברתינו הנ"ל, הרי לשיטת החזו"א אין לנו להשען אלא על שיטת הרשב"א והשל"ג לפי פי' הנ"ל ולענין איסור דאורייתא, ודחוק הדבר בפרט בקביעות כל שבת בשבתו, וא"כ גרוע טערמאסטא"ט דיזיט"ל מהטערמוסטא"ט המקעניקע"ל הישן כמבואר במנח"י הנ"ל התירו, והי' מקום להחמיר לתקן בבתי בני ישראל רק המקעניק"ל הישנים, ולעומת זה אם נקבל הסברות הנ"ל יחשיב יותר הדיזשיטע"ל מהמקעניק"ל הישנים שמ"מ בהגיע זמנם לפעול עושים חיבור שני חוטים בפועל שקרוב יותר לכונה מהדיזשיטע"ל שאינם גורמים חיבור בפועל וצ"ע, והנה לזה קמה וגם נצבה ביתר שאת חומרתו של אדמו"ר לבעל נפש להחמיר להניח איזהו פתח או חלון קטן פתוח כל השבת שלא יהי' בשום פעם פסי"ר בפתיחת דלת חדר.

31 שגורם פעולות עלעקטריק כל הזמן, וגם חשש כתיבה,

32 ובאופן הזה יש כמה מעלות, לשיטות האבה"ע הנ"ל הרי לא נתקיימה מחשבתו וה"ל גרמא, ולשיטות דאורייתא בהכי לא שייכי דהרי אינו משתמש בהעלקטרי"ק וה"ל גרמא, ואיסורו משום טעם החזו"א דה"ל מעשה, אך י"ל באופן דאינו עושה מעשה ביד אי גם ס"ל הכי, ויש גם לצרף, טעם דכונתו מוכחת להיכנס בלבד, וגם טעם של המרכה"מ והאו"ש והבי"א.

יושבים מסובין רמו שצריכים סעד מה'

שאלת הגלילה הזה כולנו מסובין, נראה כי בא התירוף ע"ז עבדים היינו, כי כבר הרבה טעמים נאמרו על מה שמיהר הקב"ה הגאולה לאחר רד"ו שנה אף שגזר ד' מאות שנה, מפני שמתנהג עמנו כאב עם בנו המניח לתינוק לילך כשהוא קטן להרגיל את עצמו בהליכה והאב עומד מרחוק, ואף שהתינוק רוצה ליפול מ"מ רואה האב אם יש איזה תקוה שהתינוק לא יפול מניח אותו בעצמו, עד שרואה שבודאי יפול אז מחזיק אותו האב בידו, וכן הוא ית' ראה שנשקעו בטומאת מצרים בני שערים, ולא היתה לנו שום תקוה חלילה לגאול אותנו ולהציל אותנו בשביל מעשים טובים שבנו, וזהו פירוש עבדים היינו וכו' ויוציאנו ה' שהוא ית' הוציאנו ביד חזקה וכמו דא"י שטענו מלאכי השרת הללו עובדי ע"ז וכו'. ולכך יושבים מסובין – רמו למה שאמרו שצריכים סעד מאתו ית', והוא ית' לא ממהר לגאול אותנו עתה כמו במצרים, ע"כ שאנו עדיין לא נפלים מקדושתו ית' ולכך אין הוא ית' מסעד אותנו עדיין. (תפארת עוזיאל)